

Innledende klassesamtale: Fiksjon eller Fakta?

Faktafyk er et sakprosamagasin. Betyr det at alt som står der, er sant?

I lærebøker i norskfaget er det vanlig å dele litteraturen inn i to hovedkategorier. Med skjønnlitteratur forbinder man da gjerne det som er oppdiktet, det som ikke er sant. Sakprosasjangeren forbindes i stedet med faktaopplysninger og sannhet. Et slikt skille har ikke alltid vært relevant. Avisene som ble gitt ut i Danmark-Norge på 1700-tallet, kunne inneholde både beskrivelser av hvordan man på best mulig måte kunne plante poteter, utenriksnyheter, dikt og lange utdrag fra romaner, uten at leserne syntes det var merkelig.

Selv om vi i dag er vant til å skille mellom sakprosa og skjønnlitteratur, mellom fiksjon og fakta, er det ikke lett å trekke opp snorrette skiller mellom disse to. Det finnes skjønnlitterære forfattere som skriver om virkelige liv og virkelige hendelser. Og sakprosaforfattere benytter seg ofte av skjønnlitterære grep. Kan hende bruker han eller hun språklige uttrykk og bilder, dramatiserer og foreslår utsagn, tanker og hendelser der det ikke finnes sikre kilder.

En sakprosaforfatter står også overfor en del valg når det gjelder hva som skal være med i teksten, og hva som skal utelates, og hvordan teksten skal bygges opp. En sakprosaforfatter benytter seg med andre ord av en del av de samme virkemidlene som en skjønnlitterær forfatter. Også sakprosa teksten er en konstruksjon.

Den skjønnlitterære forfatteren dikter. Men en som skriver sakprosa, er heller ikke alltid en pålitelig forteller. Eksempelvis kan man spørre seg om dagboka beskriver virkeligheten, og om en selvbiografisk forfatter alltid klarer å beskrive hendelsene objektivt, eller om ikke både synsvinkel, hukommelse og litterær form er med på å prege teksten.

Før lesingen:

Ha en samtale med elevene om begrepene skjønnlitteratur, sakprosa, fiksjon og fakta. Be elevene komme med eksempler på tekster/filmer/TV-programmer som befinner seg i skjæringspunktet mellom fiksjon og fakta? (Stikkord: dagbøker, selvbiografier, historiske romaner eller filmer, reality-TV)

- Hvorfor er boka eller filmen både fakta og fiksjon?
- Hva i denne boka eller filmen er fakta? Hva er fiksjon?
- I hvilken grad mener du at såkalt reality-TV er virkelighet?
- I hvilken grad er det som vises, valgt ut eller planlagt, og i hvilken grad er det fiksjon?

Snakk også med elevene om at det er mange forskjellige stemmer som kommer til uttrykk i *Faktafyk*, men at det alltid er flere sider av en sak. Det er lov å være uenig i det som står i magasinet. Noen kan si noe som er riktig for dem, men det betyr ikke at det er riktig for alle. Be dem være oppmerksomme på politiske utsagn og utsagn fra voksne om ungdom.

Underveis:

Les i *Faktafyk*.

- Finner du noe som er fiksjon?
- Finner du noe du er uenig i?

Noter deg setninger eller avsnitt i *Faktafyk* som ikke er sanne.

Det kan være steder der du mener forfatteren har tatt seg friheter, brukt skjønnlitterære virkemidler, eller andre ting som peker mot fiksjon.

Noter deg setninger eller avsnitt i *Faktafyk* som du er uenig i. For eksempel utsagn om ungdom, eller påstander om politikk eller religion.

Etter lesingen:

Klassediskusjon/samtale:

- Hva fant dere?

La elevene presentere resultatet for sidemannen eller en liten gruppe.

- Har de funnet det samme? Be dem sammenlikne og begrunne for hverandre hvorfor de mener dette er fiksjon eller hvorfor de er uenige med noe som står i magasinet.
- Er du og sidemannen eller gruppa enige?

Avslutt med oppsummering i full klasse.